

bejds måde, er dette exemplar særlig kært og værdifuldt.

— Det er nu alligevel synd at ødelægge en bog på den måde, siger Kenderen; men Doktoren angriber ham med en bemærkning om, at han da ellers ikke er ængstelig for sax og klisterpotte.

— Nej, ikke overfor nyere ting. Jeg vil godt klippe illustrationerne ud af en bog og føje dem til som extrasuite i et andet exemplar. Og jeg har heller ikke noget imod at skære en serie af handlinger ud forskellige steder, så jeg på den måde får en bog, som næppe nogen anden ejer magen til. Men det er også noget andet end at male i en gammel bog.

— Selvfølgelig bøjer jeg mig; men jeg hævder blot, at den „rare“ bog gør vores bibliotek værdt at færdes i, ikke mindre end den sjældne. Og rent personlig er jeg mere glad for en skrevet tilegnelse fra Dem til mig selv, end en, som jeg så forleden dag, fra Johannes Ewald til en ellers ganske ukendt herre — skønt Ewalds er både kostbarere og navnlig uhyre meget sjældnere.

— Meget smigrende naturligvis, siger Kenderen, men det er alligevel grunden til, at De er altfor varsom med at rydde ud; mens jeg ikke ejer een bog, som ikke på sin vis er fuldendt — —

— Hvilket også passer for Dem som æstetiker, men

ikke vilde sømme sig nær så godt for mig, som stræber efter videnskabelig fuldstændighed og nytte. Jeg vil have lov at strege ind i mine håndbøger og skrive henvisninger til — og føler det endda som lidt af en fejhed, når jeg ikke nænner at tage den fulde brugsret over mine bedre sager.

Kenderen vender sig mod Den gamle herre: Og så kalder han det videnskab! De skulde have set, hvor strålende henrykt han var forleden dag, jeg mødte ham inde på biblioteket, fordi han hade opdaget, at Birgitte Thotts Seneca slet ikke er i folio, som man ellers altid ser det anført, men blot i stor kvarto — —

— Ja, falder Doktoren ham i talen, efter de gængse internationale formatbestemmelser ved jeg godt, at den kan kaldes en foliant; men ifølge arksignaturen vil jeg bestemt holde på, at den kun kan være en kvart — —

— Ja, ja, formanede Den gamle herre, jeg vilde alligevel ikke have nogen af Dem anderledes end De er. Vores indstilling overfor „bogen“ er nu engang forskellig, og der findes lykkeligvis endnu mange andre indstillinger. For det er netop det gode og rige ved bøger, at de aldrig påtvinger os deres præg, men lokker ud af hver enkelt, hvad der er i ham. I bøgernes by er der mange boliger. .

NYE ENGELSKE H. C. ANDERSEN ILLUSTRATIONER OG DERES FORUDSÆTNINGER

AF HENRIK BRAMSEN

Der synes at være sket et omslag i englændernes opfattelse af H. C. Andersen. Illustrationerne til et par nye udgaver af æventyrene viser ialfald et brud med de sædvanlige metoder og en tilknytning til de ældste forbilleder.

Blandt det gros af H. C. Andersen-illustrationer, som verden i tidernes løb har set opstaa, er desværre kun et faatal af acceptabel kvalitet. H. C. Andersen's æventyr har haft den vanskæbne altid — i kraft af en tradition — at *skulle* illustreres og samtidig at være mere end sædvanlig vanskelig at illustrere. Det samlede resultat's ringhed skyldes ikke alene opgavens vanskelighed i sig selv, men ogsaa, at denne i mange tilfælde sikkert har skræmt de mest kapable, der samtidig har været de mest kritiske, fra forsøget, og derved har overladt pladsen til mindre velegnede. I mange tilfælde er ar-

bejdet blevet givet til rene diletanter, der, til dels fordi Andersen's Æventyr ofte og især i udlandet betragtes alene som hørende til børnebogsklassen, fortrinsvis er blevet rekrutteret fra spindesiden.

Paa tilsvarende maade forholder det sig med det bogmæssige udstyr i det hele taget. I rækken af H. C. Andersen-udgaver paa alle sprog veksler daarligere tryk illustreret med forvanskede kopier efter Pedersen eller Frølich med forlorne pragt-udgaver — rigtige presentbøger i klasse med konfektæsker med polstret laag — med brogede

illustrationer hver opklæbet paa et tykt stykke tonet papir. Kun med store mellemrum træffes udgaver, paa hvilke der virkelig er ofret smag, omhu og omtanke.

Hvad det rent haandværksmæssige angaar er der herhjemme intet overmaade rosværdigt frembragt. „Den lille Havfrue“ fra 1905 maa dog fremhæves og verdensudgaven, hvad man end kan have at sige paa den, maa nævnes. I illustrationsmæssig henseende har vi lige ydet saa meget, at vi kan forsvare vor stilling som H. C. Andersens landsmænd. Vilh. Pedersens illustrationer er stadig populære, tiltrods for, at man jo ikke kan komme udenom, at de ofte er foruroligende slappe og ubetinget for jævne og grødede til Andersen. Men de har jo de egenskaber, der giver popularitet: naturlighed, intimitet og et vist elskværdigt lune.

I gruppe med Pedersen staar nogle tyske illustratører, deriblandt Speckter, hvis tegninger Andersen satte højt, og Ludwig Richter, med hvem man kommer op paa et rimeligt kunstnerisk niveau. Emil Gigas har i sin fortræffelige, velunderrettede artikel i „Tilskueren“ for 1905 givet en udmærket vurdering saavel af Richters som andre ældre og nyere illustrationer af H. C. Andersen. Richters forbilleder er den tyske renæssances illustratører. Der kan være noget ensartet pasticherende over hans tegninger og en naivisering, der ikke altid falder i traad med Andersens. Men han har stor billedskabende evne og hans skildringer af børn og unge piger er frisk og levende. Den lille tegning til Springfyrene, som Gigas omtaler og afbilder, er en god illustration til H. C. Andersen. Richter m. fl. tilhører sammen med Vilhelm Pedersen den første gruppe af H. C. Andersen-illustratører, som kan kaldes den intime gruppe. Ved saa stærkt at fremhæve intimiteten — og samtidig humoren — greb disse kunstnere sagen an paa en heldig maade, og deres illustrationer har i kraft af disse ejendommeligheder — og ikke i første række i kraft af deres formelle egenskaber — bevaret deres udtrykskraft og popularitet.

Det stemmer udmærket overens hermed, naar den anden af de tidlige danske Andersen-illustratører Lorens Frølich, tiltrods for, at han som kunstner rager højt op over Pedersen, langtfra er saa kendt og slet ikke saa yndet som denne. Frø-

lich var jo som kunstner ikke nogen dansk type og knapt nok — ialfald som Andersen-illustratør — en tysk; derimod har han i sig visse franske karaktertræk, som ikke gouteres herhjemme som visse tyske, selvom de egentlig i mange henseender falder sammen med aandsejendommeligheder ved æventyrerne. Frølich er en virtuos, og han tillod sig at have en maner, der selvfølgelig, det skal indrømmes, kan

Træsnit af Gwen Raverat til „Lille Idas Blomster“.
Originalens Størrelse.

blive trættende i længden. Man er i almindelighed lidt fornærmet paa Frølich som Andersen-illustratør paa grund af hans dygtighed, selvom han i grunden ikke gør andet end efter bedste evne prøver paa at følges med Andersen. Det gør sig maaske heller ikke saa godt; erfaringerne synes at vise at en vis given-op paa forhaand og en ganske absolut anden-rangs-stilling i denne sammenhæng giver det bedste resultat. Frølich mangler her maaske nogen pli. I alle tilfælde er det synd, at hans illustrationer ikke anvendes til nye udgaver. Et udvalg vilde kunne give et meget smukt resultat. Frølich har natursans og er — i modsætning til Pedersen — børneskildrer af rang, slet ikke sentimental, men vittig og skarptopfattende. Hans billeder kan ogsaa i givet tilfælde udmærke sig ved stor dramatisk kraft. En af de smukkeste og mest storladne illustrationer til Andersen har Frølich tegnet. Det er billedet af den lille Havfrue, der ser paa menneskenes børn paa stranden, til Jubilæumsudgaven fra 1905. Der er i Frølichs illustrationer, mindre i denne end saa mange andre, maaske mere sagastemning end egentlig æventyrstemning, i det omfang, disse begreber kan adskilles. Det er derfor maaske ikke tilfældigt, at det er Frø-

lich fremfor nogen anden, der er valgt til forbillede ved illustration af en større norsk udgave af æventyrene. Det er Mittets Kunstforlags tobinds udgave i kvart illustreret af Arnold Thornam fra 1927. Her har tegneren i visse tilfælde ikke kunnet tænke sig noget bedre end en fri kopiering af Frølich. Det drejer sig bl. a. om det storartede ildebrandsbillede fra „Noget“ og et par illustrationer til „Suppe paa en Pølsepind“. Ellers mærkes paa-virkninger fra den specielle norske stil til æventyr-illustrationer, som har tilført dem noget af den lune intimitet, der ikke træder saa stærkt frem hos Frølich.

Frølich betegner i forhold til den tidlige intime gruppe et skridt henimod andre opfattelser af H. C. Andersen og illustreringen af hans æventyr. Her er den borgerlige, hjertelige stemning, som kendetegnede de første afløst, af stærk betoning af de satiriske elementer eller ogsaa blottet for enhver form for humor eller satire. Det er dels de naturalistiske, dels de nyromantiske strømninger, det drejer sig om. Repræsentanter for den naturalistiske opfattelse er blandt udlændingene ungarenen Mestres, der roses af Gigas, men som vi nu knapt nok er istand til at skatte saa højt. Herhjemme er der Tegners illustrationer til verdensudgaven, i hvilke det paa ingen maade skorter paa dygtighed, men ofte paa graverende maade paa takt, smag og stilsans, og hvor intimiteten, trods bestræbelser fra tegnerens side, er gaaet tabt ved den ukunstneriske efterlevn af de naturalistiske læresætninger om billedet som et udsnit af virkeligheden.

Blandt udøverne af den nyromantiske retning, der ofte holder sig til en dekorativ, orientaliserende stil, er Edmund Dulac, der bl. a. ogsaa har illustreret Tusind og een Nat; og sin kulmination i retning af dekorativ abstraktion og dermed forhaabentlig snart sin afslutning har stilen naaet med Kay Nielsens illustrationer til Hodder and Stoughton's udgave fra 1929 af æventyrene.

En anden form for nyromantikken, præraffaelismen er selvfølgelig ogsaa kommet i forbindelse med Andersens æventyr. Tegneren Gaskin, en følgesvend af Morris og Walter Crane, er her en af de mere fremtrædende. Gigas har givet ham en træffende vurdering og ligesom Pietro Krohn i fortalen til udgaven af æventyrene anholdt hans i virkeligheden fuldstændig fortvivlende mangel paa humor, hans overhaandtagende sentimentalitet og

hans mangel paa virkelig indleven og iagttagelse trods den tilsyneladende store saglighed og ærbødighed for tingene. Ogsaa denne stil har faaet talrige efterlignere især blandt damerne, og det saavel i England som paa kontinentet.

Spørger man nutildags en englænder om H. C. Andersen, kan man risikere at faa det svar, at han vel kender navnet og ved, at det er børneæventyr, det gælder, men at han iøvrigt ikke med større bestemthed erindrer, hvad det drejer sig om. Kun synes han at kunne huske, at det var noget uhyre sentimentalt. Et udsagn som dette repræsenterer utvivlsomt gennemsnitsopfattelsen af H. C. Andersen i England, og den svarer nøje til den opfattelse, der var den førende for en menneskealder siden, og som bl. a. fandt sit udtryk i de Gaskinske illustrationer. Den litterære og kunstneriske opfattelse af æventyrene synes imidlertid nu at have forladt dette standpunkt. I fortalen til en 1935 Andersen-udgave staar der bl. a.: „It is extraordinary, by the way, how far removed Andersen's language is from that found in Grimm — to say nothing of his humour, which is for Danes his best-loved feature. The common impression, in England, of his being sentimental, is also largely erroneous“.

I overensstemmelse med denne nye opfattelse af æventyrene er illustrationerne til de nyere udgaver udformet, og samtidig med henvisningen til den danske opfattelse synes illustratorene at have søgt belæring hos de ældste illustratører. Selvom der ikke er søgt en saa direkte tilknytning som den norske illustrators til Frølich, er der tydeligt gjort forsøg paa at finde en speciel national og tidsmæssig tone. Det er selvfølgelig især Pedersens illustrationer, der har kunnet blive tale om som inspirationskilde. Man har fremdraget det borgerlige, det intime, det hyggelige, det yndefulde og det humoristiske; men eftersom det drejer sig om kunstnere med større talent end Pedersen, er det gjort med større kunst. Med disse illustrationer, som i det efterfølgende skal faa en nærmere omtale, synes spørgsmaalet om illustrering af H. C. Andersen at være kommet ind i et roligere farvand befriet for de mange skær, hvorpaa kunstnerne i de foregaaende perioder ustandselig stødte. Disse nye illustrationer synes at være den første station paa vejen mod en fast tradition for illustrering af H. C. Andersen; en tradition lidt i lighed med middelalderens tradition for bibelillustration, hvortil ogsaa

*The Emperor walked under his high canopy in the
midst of the Procession.*

*Illustrationer til H. C. Andersen af Rex Whistler.
Omtrent Originalens Størrelse.*

de mindre aander vil kunne holde sig som et sikkert grundlag for udformningen, og derved opnaa bedre resultater end hvis traditionen havde manglet. Pointen er desuden at de nye illustratører ligesom deres første forgængere forstaar, at de bedste resultater opnaas, naar teksten stilles som en absolut nr. 1 og billederne kun som sekundære og endeligt, at der samtidig lægges et bevidst bogudstyrmæssigt syn an ved illustreringen.

De to bøger, hvis illustrationer, det først og fremmest drejer sig om, har begge nydt den ære at være imellem 1935's bedste engelske bøger. Den største er *Fairy Tales and Legends*, illustreret af Rex Whistler, fra Cobden-Sanderson; den er trykt i The Shenval Press, med Monotype, Baskerville. Til illustrationerne har Whistler anvendt den nu saa almindelige scraper board teknik, hvis virkning ligger mellem træsnittets og pennetegningens. Nogen stilhed kan billederne ikke siges at danne, kunstneren har flere strenge paa sit instrument. For saa vidt er han altsaa ikke den daarligste illustratør til Andersen, hvem han i enkelte, inspirerede øjeblikke er værdig ledsager. Det er især i denne bog, at det ses, at humoren atter har fundet plads i den engelske H. C. Andersen-illustration efter den triste Morris-periode. Det sidst ikke mindst i skildringen af optøget i „Kejserens nye Klæder“. Den fede Ludvig den Fjortende med uldrøjen strammende over vommen — ikke helt sikker paa situationen — og de usandsynligt vigtige hofmænd og drabanter, der føler sig trygge i majestætens nærhed, er festligt skildret. Det er helt vemodigt derefter at bemærke, hvordan Pedersen fuldstændig har meldt pas overfor denne oplagte scene. Men ogsaa de idylliske sider har Whistler fremdraget. En juletræsstemning og kongen og prinsessen i „Rejsekammeraten“ vil enhver dansk kunne anerkende. At dronningen i „Skyggen“ er en ung Victoria, og at vi træffer paa mange Pickwick'er rundt omkring paa siderne støder ikke an. Tegneren har faaet fat paa forbindelsen mellem Andersen og Dickens, og bruger ogsaa de samtidige Dickens-illustrationer til sine forbilleder. I helsidesbillederne anvender han med held den afrundede form og den buede skrevne skrift forneden. Vignetterne i bogen er rene pasticher; ellers pasticherer han ikke, men en gammeldags, intim, borgerlig tone er stærkt betonet. Inspirationen kan glippe undertiden, men har til gengæld været til-

stede f. eks. i det helsidesbillede (til „Flaskehalsen“), hvor han skildrer den gamle Pige, der læner sig ud ad vinduet for at se ballonen. Her har han givet et virkeligt billede med stemning og kolorit og helt fri for den lidt feminine broderi-maner, som han kan henfalde til. Den fantastiske side i æventyrene har han faaet godt frem i billedet fra „De røde Sko“, hvor udtrykket med stor virk-

Træsnit af Gwen Raverat til „Store Klaus og lille Klaus“. Originalens Størrelse.

ning er lagt i de to karakteristiske silhouetter — henholdsvis hvidt paa sort og sort paa hvidt — af den fortvivlet dansende pige med de bedende hænder og den foroverbøjede, afventende bøddel.

Indeholder Whistlers illustrationer mindelser om tidligere tiders dekorative stil, er tegningerne til den anden Andersen-udgave, der her skal omtales, ganske rene i deres stil; moderne forsaavidt som de ikke viser rester af gammel stil, heller ikke pastichering, men kun ligesom Whistlers illustrationer en bevidst fremhævelse af gammeldags, borgerlig idyl. *Gwen Raverats* illustrationer er dog endnu mere end Whistlers beslægtet med Pedersen-Richter gruppen. De har en ægte, naiv alvor, der passer til folkeæventyret om „Store Klaus og lille Klaus“, og er mættet med romantisk yndefuldhed i „Lille Idas Blomster“. Særlig disse to æventyr er lykkedes godt. Gwen Raverat er den poetiske naturalist. Fint og ægte skildrer hun landskaberne i „Store Klaus og lille Klaus“ og de natlige maaneoplyste stuer og sale i „Lille Idas Blomster“. I dette æventyr ogsaa en Frederiksberg-stemning, saaledes, at man skulde tro, hun havde været paa stedet.

Teknikken er træsnit i stedet for det maaske lidt mindre tilforladelige scraper-board. Bogen er som nævnt blandt de halvtreds udvalgte fra 1935. Den omfatter de fire første æventyr og er udgivet af